

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a lelkési hivatal címére küldendő.

Megjelenik havonként.

Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS

Előfizetési ára:

Egy évre . . . . . 100 kor.

Egyes szám ára: 10 korona.

Torda: 1568.

HATÁRKÖVEK

Pozsony: 1848.

az unitárius egyház történetében. Ezekben a helyeken mondta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországára nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

Hull a levél...

„Elhullunk mi mindnyájan,
mint a fák levele”.
Ezsaiás: LXIV. 6.

Egy szó nyilallott át a mindenségben: *Hull a levél...* Haldoklik az Élet. A borongó égboltozat már előre fölvetette gyászruháját; készül a nagy temetésre. És bőven ontja könnyeit. Bús őszi szél süvit végig a pusztuló világon; s amint meg-megrázza az erdők hatalmas üstökét, zizegve hull a fák tarka lombozatja. Hull a levél le az ágról, hull a levél le a földre. S a pajkos szellő mindjárt ott terem: hol garmadába gyűjti, hol szerte szórja, amerre éppen kedve tartja. Oh, bizony elhullunk mi mindnyájan, mint a fák levele. Csak itt-ott áll még rendületlen — az erdőszélen — egy-egy lombkorona. Az is olyan, egész merőben olyan, mintha vérbe mártották volna. Csupa láz. Csupa tűz. Csupa láng. Ilyenforma lehetett hajdanta Hóreb hegyén a Mózes csipkebokra, mely lángba borult, de el nem égett, el nem hamvadott. És szól belőle az isteni szózat, a szabadulás igéje, a természet bohó gyermekéhez: *én elküldelek téged az ígért földre, én átviszlek téged a halálból az életbe, ahol Örök Tavasz virul.* Aki megérti a modern csipkebokor szavát, mintegy fenséges álomban újból felékesítve látja maga körül a szép természetet. A hulló falevél nem halotti köntös: ékesnél ékesebb menyegzői ruha. S a gomolygó felhők sáttortáborából most már ki-kivillan a fényes napsugár, az új élet vágya, új élet reménye.

Egy szó nyilallott a sziveken keresztül: *Hull a levél...* Haldoklik a Hűség. Mint a törzs a gyökeréhez, mint az ág a leveléhez, mint a mag a gyümölcséhez, úgy simult, úgy tapadt, esengett-szorongott két jóbarát szive, egyik a másikhoz. Fenn a magas égen nincsen olyan csillag, mint az ő szemöknek egybevillanása. Lent a föld méhében nincsen olyan vulkán, mint az ő keblöknek egybedobbanása. Megértették egymást, hogyha nem is szóltak: óh, milyen csodás a rokon lélek szava, dallamos beszéde! S bár a sors szeszélye egymástól ezer meg ezer mértföldnyire elragadta őket, aetheri hullámon játsza-enelegve, megéreztek egymás örömet-bánatát; és ami hiányzott a boldogságukból, Isten kegyelméből — a buzgó imádság bűvös erejével — helyrepótolgatták. De megtört a varázs. És a két szív olyan, mint leszerelt hárfá, amely hangot nem ad. Hull a levél — hull-hull — haldoklik a Hűség. Hull a levél le az ágról. Hull a levél le a földre. A leszerelt hárfát édesdeden-lágyan bétakarja... Oly szép volt az élet... Legyen hát, oh Uram, szép a temetése!

Egy szó nyilallott a hazán keresztül: *Hull a levél...* Haldoklik a Magyar. Oh, hogy ezt nekem kell a világba belé sóhajtanom! Nekem. Aki az én Magyar voltomra mindig büszke voltam. „Büszke magyar vagyok én, Keleten nőtt törzsöke fámnak”... Magyar szabadság fája! Oh, hogy meglépázta a romboló vihar a te koronádat! Alig s alig maradt egy-egy ág-bog rajtad épen, amely enyhe árnyékot nyujtana a fáradt bujdosónak. Játékszere lettél az irigy sors kénye-kedvének. Hát nem látod, hogy a világ csúfja vagy? Száraz ágaidon, hallgató ajakkal ülnek a *csüggedt madarak*, akiknek egykor fejedelmi szállást adott a te világra szóló terebélyes sátorod... „Vigyázzó! mi hír, mi hír az éjszakában?” Megkondult-e már a lélek-harang fölöttünk? Avagy elevenen hantolnak el? Oh, borzalom! Inkább döfjétek át a szívemet... Hull a levél — hull-hull: haldoklik a Magyar. Hull a levél le az ágról. Hull a levél le a földre. A hősi halottat édesdeden-lágyan bétakarja... Oly dicső a multja... Legyen hát, oh Uram, szép a temetése!

Szerkesztő.

Pax.

(„Magyarok Békekönyve“ számára.)

Addig nem lesz Béke a világon, amíg az emberek — mint Isten gyermekei — meg nem értik egymást. Krisztus alapvető tanítása: az embertestvériség, a tiszta szeretet mindnyájunkat arra kötelez, hogy jó békeségben éljünk egymással. Ennek a békeségnek áldott szelleme áradjon ki az egyes ember kebeléből a családra, a családból az emberi társadalomra, a társadalomból a népek és nemzettek szent szövetségére. Ámde ennek az örök Békének a záloga nem lehet csupán a szeretet... Az igazságnak kell győznie, és uralkodnia mindenek felett. J. M.

Hála-ima.

(Angolból.)

Szerető, szent Atyánk! Örvendező szívvel hálaát adunk Neked minden áldásodért. Betakarítottuk a Te kegyelmedből a mezőnek arany koronáját, a buzakereszteket. És az ősznek gyümölcskosara is rakva van minden földi jóval a mi számunkra. A magvető bizalommal szórta el a barázdába az ő gabonáját, és Te alkalmas időben esőt adtál reá és napsugarat. Nemzedékről-nemzedékre, az egész világon mindenütt fel-felhangzik az aratók vidám éneke. Mi is hálatelt szívvel áldozunk ma Tenéked itt, imádásodnak hajlékában, az új kenyérnek és új bornak áldásaiért. És amíg a földön egy ember-szív dobog, s tavasz és nyár, vetés és aratás meg nem szűnik, a Te örvendező, hála-gyermekeid dicsőíteni fognak Tégedet, minden élet, minden áldás örök kútfejét. Urunk, Istenünk! Taníts meg minket arra a nagy igazságra, hogy „*amit ember vetend, azt aratja.*“ Ha visszagondolunk eddigi életünkre, be kell vallanunk, hogy — bizony — nem mindég vetettünk tisztabuzát a magunk és mások földjébe. Szép és nemes, jó és tiszta gondolatainknak gyönyörű vetése nyomán a mi kebelünkben, és a mi sorsosainknak szívében áldás és hit fakadt. De ahol — szégyen a mi fejünkre! — konkolyt hintettünk a tiszta buza közé, ott mást nem várhatunk, mint amit vetettünk. Aratásnak Ura! Kérünk, bocsásd meg ballépéseinket, elkövetett hibáinkat. Segéj bennünket, hogy szívünket tisztán és szentül megőrizzük a Te számadra. A mi Urunk Jézus Krisztus nyomdokain járva, jó lelkiismerettel tekintünk a jövőbe. Akkor szeretni és becsülni fognak embertársaink; s a Te áldó és megszentelő, igaz kegyelmed megnyugszik mirajtunk. Oh, mily boldogság, hogy egyek leszünk Veled. Amen. J. M.

Őszi Hálaadás.

(Urvacsorai beszéd.)

1922. szeptember 24-én, a bpesti unitárius templomban.

„Ti mindnyájan, akik szomjuhoztok, jöjjetek e vizekre; és a kinek pénze nincs, jöjjön, vegyen és egyék...“ Ézsa. LV. 1.

A próféta szavaival hivlak, hívogatlak az Ur-asztlához, kedves Atyámfiai! Nem először. Isten kegyelméből talán — nem is utóljára. Ez az én

legkedvesebb szertartásom. Amikor itt állok, akkor közelebb vagyok tihozzátok. Testben-lélekben közelebb. Közös vágyak, közös szent remények dobogtatják a mi kebelünket. Emberek — testvérek vagyunk mindannyian: egyenlő sorsnak osztályos-társai. Jól esik nekünk, ha megoszthatjuk egyik a mással azt a kevés, bágyatag örömet, ami még itt-ott megmaradt ebben a szomorú világban. Azt a fojtó keserűséget, azt a mondhatatlan fájdalmat, ami ólomsúly gyanánt nehezedik lelkeinkre, — máskülönben el se hordozhatnók. Van hát még, legalább e szent falak között van a mi számunkra vigasztalás; van, van itt boldogító hit, egyetértő munka és üdvözítő szeretet.

Illik ez mihozzánk, Krisztus anyaszentegyházának tagjaihoz, akiktől ez a rohanó élet napjainkban mind többet és többet követel. A mi törekvésünk nem merülhet ki a napi kötelességek robotszerű teljesítésében. Még a vitézi vetélkedés ünnepi tornája is csak tires mulatság a mi számunkra. Annál kevésbbé elégíthet ki bennünket a sok olcsó világi szórakozás, amit drágán, nagyon drágán — a lelkünk árán kell megfizetnünk... A robot leköti, fogva tartja, elzsibbasztja a lelket. A vetélkedés pártokra és felekezetekre szakítja a nemzet testét. A vásári vigasság és öröm, előbb-utóbb, csömört okoz. Mindezek után — a keblünk mélyén egy rettentő hiányt, egy látogó szakadékot érzünk, amelyet mesterséges eszközökkel kipótolni és megtölteni nem lehet. Úgy érezzük, hogy minket is oltathatlan szomjuság gyötör, mint a bibliai gazdagot, aki a szegény Lázár jobb sorsát megirigyelve, hasztalan sóvárog egy harmatcseppnyi üdítő víz után, hogy emésztő kinját megenyhítse véle.

Ebben a sivatag világban, — ebben a modern pokolban — a jobb lelkek ugyancsak szomju szarvas módra vágyakoznak a szép hives patakra... Nekik szól a prófétai szózat: „Ti mindnyájan, akik szomjuhoztok, jöjjetek e vizekre; és a kinek pénze nincs, jöjjön, vegyen és egyék.“ — Milyen szépen tolmácsolja ez az emberi lélek örök vágyát, örök szomjuságát a halhatatlan isteni igazságok után, amelyeket sem átörökölni, sem aranyon-ezüstön megvásárolni nem lehet. Úgy tetszik nekem, mintha egyuttal erről az asztalfőről is felénk hangzanék az Újtestamentom rokon igéje: „Boldogok, akik éheznek és szomjuhozzák az igazságot; mert ők megelégtettek.“ — Ezsaiás próféta és az Ur Jézus Krisztus, mind a ketten — kiki a maga korszakában — egy magasabb világrend képviselői. *Erős lelkek*, akik aggódó, féltő gondal pótolgatják a mi gyengéinket. *Jó barátok*, akik a mi léveteg lépteinket az igaz útra visszavezelik. *Szerető testvérek*, akik a mi szent örökségünk kiérdemlésére és megtartására minduntalan lelkesítenek. *Engedelmes fiak*, akik reményt nyújtanak nekünk az Istennel, a mennyei édes Atyával leendő kibékülésre.

Ragadjuk meg hát a kedvező alkalmat, amely nem mindennap kínálkozik. Ragadjuk meg két kézzel azt a segítő kezet, amelyet felénk nyújt e szent napon, az őszi hálaadás ünnepén — a jó Isten testi és lelki áldásainak élvezetében — ami boldogító hitünk. Kapcsolódjunk belé ennek a pró-

fétai szívnek, ennek a mesteri léleknek delejes áramába. Engedjük át magunkat annak a magasztos érzésnek, amelyet az égiekkel való társalkodás teremt mibennünk. Ezeknek az erős lelkeknek az érintésére, — mint valami elviselt rongy — lefoszlik rólunk az emberi gyarlóság köntöse; s felöltözzük magunkra az istenit, az örök Ideált. — Ha más mindenki félreismerne és megvetne is bennünket, ezekben az igazi jó barátokban csalódnunk nem fogunk soha. Ők fognak bé minket a munkára, amelyet az ő nevükben, az ő szellemökben kell folytatnunk tovább — szakadatlan — az emberek javára és Isten dicsőségére. Jó példával járnak előttünk. *Világítanak*, ha reánk szakad az éjnek éjszakája; s ha olykor már-már szinte kétségbeesünk az emberi nemzetség jobb jövője felett. *Melegítenek*, ha hideg-rideg lesz és sivár a világ körülöttünk. *Felébresztik* mibennünk a lelkiismeret szavát; résztvevő, szánó tekintetükkel bűnbánatra indítanak; vissza visznek a szülei házhoz, oda vezetnek az égi Atyához, akitől könnyelműen elfordultunk.

Halljuk a hívő szózatot és követjük azt. Kövessük is mindig szent hittel, gyermeki bizalommal, megigazulni vágyó lélekkel. — Szomjuhozunk: *ide jövőnk hát*, ahol a mi lelkünknek epesztő szomjusága — az örökkévaló vizeknél — kielégítést talál. Éhséget és inséget hordozunk: *ide jövőnk hát*, ahol ingyen vesszük és ingyen adjuk tovább, kézzől-kézre, az isteni kegyelem ajándékait, soha meg nem hálálható áldásait az örök Teremtőnek... Nézd csak, hogy elsáppad, egyszerre milyen fakó lesz az arca annak a „Napoleonnak“, aki most az egész világot újra rabigába hajtja. És a pengése is milyen tompa, milyen élettelen! — Ötvözetébe még csak tévedésből sem olvadt belé egy szemernyi szeretet... Azért nem tud békét teremteni a világon. Azért nem tud békét szerezni az egyes ember szívében. Valuták valutája! — oh bizony, csak sár a Te neved... Szembe állítjuk veled lelki kincseinket: az alázatosságot, a megbocsátást, a benső békét, a boldogságot, az áldozatot, a szereletet... Ime, ezek táplálják a mi boldogító hitünket. Ezek buzditanak mindannyiunkat a közös, szent cél érdekében a kitartó, az egyetértő, a mentő munkára. Ezek egyengetik a mi számunkra az idvességnek utjait...

Ezsaiás proféciaja és az Ur Jézus Krisztus evangéliuma, mint ikertestvérek, kézen fogva vezetnek bennünket. Oh, áldott szent szövetség! Oh, igaz barátság! Maradj mindig velünk... Akkor — bizton hiszem — reánk vár ott, a végcélnél, a legszebb jutalom: a mi menyei Atyánknak, örökkévaló egy igaz Istenünknek szent tetszése. Amen.

J. M.

KÜLFÖLDI ROVAT.

Oxfordi tanfolyam. A nyár folyamán Oxfordban érdekes továbbképző tanfolyama volt az Unitárius Vasárnapi Iskolák Országos Szövetségének. A háború óta most először gyűltek össze mintegy 143-an, férfiak és nők az ország minden részéből,

hogy ebben a nagyfontosságú ügyben tanácskozzanak. Céljuk az, hogy az unitárius gyülekezetek körében szervezett vasárnapi iskolai tanítást minél sikeresebbé tegyék. A tanítás, amit ők nyújtanak, nem szűkkeblű felekezeti propaganda: inkább általános keresztény elvek szerint vezetik a gondjaira bizott gyermekesereget és a serdülő ifjúságot s működésükben a legújabb paedagogia rendszerét követik. Ezek a lelkes férfiak és nők, akik minden vasárnapjukat az ifjúság vallásos nevelésének szentelik, önkéntes munkát végeznek, minden fizetés nélkül vállalkoznak erre a nemes missióra. A tanfolyam 10 napig tartott. S ezalatt az egész tábor szívben-lélekben egybeforrott. Az egész tanfolyam kimagasló pontja volt az az ünnepi beszéd, amelyet Dr. L. P. Jacks igazgató ur tartott a Manchester College kápolnájában. A beszédet itt egész terjedelmében közöljük.

* * *

„Bizony, bizony mondom néktek, ha meg nem tértek és olyanok nem lettek, mint a kis gyermekek, semmiképpen nem mehetnek bé a mennyeknek országába.“ Máté ev. XVIII. 3.

Kedves Barátaim! Vegyük komolyan fontolóra a felolvasott szent ígéket. S amíg együtt vagyunk ezen a nyári tanfolyamon, hányjuk-vessük meg a kérdést minden oldalról; mert ránk nézve ez a lehető leghálásabb feladat. Első sorban is kérdezzük meg magunktól, vajjon gondoltunk-e már erre eddigi munkálkodásunk folyamán, mint vasárnapi iskolai tanítók; ha pedig nem, milyen mértékben szándékozunk annak szabad folyást engedni ezután a mi gyönyörű szép missiónkban? Az a kérdés, hogy a felolvasott szent ígékben kifejezett nagy igazság, mint a keresztény vallás alaptörvénye, meghódított-e már bennünket? Vagy pedig csak úgy nézzük azt, mint valamely jelentéktelennek látszó körülményt, mint valami diszitő jelzőt? Lehet-e valaki jó keresztény anélkül, hogy magáévá tenné ezt a nagy igazságot? Lehet-e valaki lelkes magyarázója — éppen a gyermekek között — a vallásos élet békéjének és örömeinek, aki figyelmen kívül hagyja ennek elsőrendű fontosságát?

Én teljes mértékben meg vagyok róla győződve, hogy mai szentleckénk mind gyakorlati, mind elméleti vonatkozásaiban mélységes igazságot foglal magában. Mindjárt meg is magyarázom. Nekem legalább ezt mondja ez a szentlecke: „A mennyeknek országát akarod-e a földön megvalósítani: *előbb fogd meg a gyermeket*. Ha a gyermekén kívül mindenkit meg is térítettél volna, a te munkád csonka, sikertelen. Hogy vajjon korunk, vagy hazánk a mennyeknek országában kitűzött ideális cél felé halad-e, az attól függ, hogy milyen bánásmódban részesítjük a gyermeket. Hogyha elhanyagoljuk és zülleni hagyjuk, nem sokat számít, hogy gondozzuk a felnőtteket: mert mulhatatlanul tönkre megyünk, ahelyett, hogy bemennénk a mennyeknek országába. A közművelődésnek mindig elsőrendű érdeke az, amit a gyer-

➤ Az „Unitárius Értesítő“ minden unitárius ember asztalán ott legyen! ➤

mekért teszünk. Amit a felnőttekért fennünk kell, szó nélkül, szintén fontos, de nem hatol le olyan mélyen a dolgok gyökeréig. A felnőttek javára van például, hogy szavazati joguk legyen; hogy jó és igazságos törvények alatt mindenki biztonságban érezze magát, munkája után megfelelő bért kapjon és így tovább; de ha nincs gondunk a gyermekre, ez mind nem ér semmit. Az eddigi civilizációt nagyon lekötötte a felnőttekről való gondoskodás; s csak nagy későre, hosszas háborúk és gyűlölködések után jutottunk oda, hogy végvalahára a gyermekre is gondoljunk. Igazi keresztény országban a gyermek az első, abból indulnak ki és arra építnek mindent. Mert a gyermek hamarosan felnő, s ha a gyermekkorban rossz irányban indult, mindhiába vannak a jó törvények. Szavazati jogával nem tud élni. Munkabérét nem becsüli meg. Szóval, terhe lesz a társadalomnak. Hogyha a nevelési módszerünk rossz, akkor az egész civilizációt megverte az Isten. Hogyha az iskola selejtes, az egyház se lehet virágzó. Hogyha a tanítás csődöt mond az iskolában, a politikusok és a papok hiába erőlködnek a szószéken. Hogyha elhanyagoljuk és zülleni hagyjuk a gyermeket, s azután amikor már felnőtt, papot, rendőrt, emberbarátot szabadítunk rája, hogy valami uton-módon a jó utra visszatérítsék — bizony, távol, nagyon távol vagyunk a mennyeknek országától.

Ez az első tanulság, amit a mai szentleckéből levonni igyekeztem. Minden attól függ, hogy miképpen bánunk a gyermekkel otthon, az iskolában, a templomban és egyebütt. Az ő nevelése a fő mindenek felett. Ott kezdődik minden: a gyermekből indul ki és a gyermekhez tér vissza. Nem azt kérdezzük hát: van-e nálunk egészséges demokrácia? hanem azt: van-e egészséges gyermeknevelés? Nem azt: van-e mindenkinek szavazati joga? hanem azt: van-e egyetlen gyermek is illő gondozás nélkül? Nem azt: mit prédikáltok a templomokban? hanem azt: mit tanítotok az iskolákban, és az édes otthon kebelében? — Csak most látjuk be, hogy milyen nagy társadalmi munkás volt a mi Urunk Jézus Krisztus. Az ő társadalmi munkája is a gyermekre volt alapítva. Ő is azt mondta: „*előbb fogd meg a gyermeket...*” „Engedjétek hozzám jönni a kicsinyeket és el ne tiltsátok őket. Aki megbotránkoztat egyet az én kicsinyeim közül, jobb volna annak, ha egy malomkövet kötnének a nyakába és a tenger fenekére dobnák.” Krisztus Urunk mondásai között alig van egy is ennél hatásosabb, megragadóbb, amely az ő életelvét ilyen szemléltető módon mutatná kifejezésre.

„*Előbb fogd meg a gyermeket.*” De hogyan? Ebben a tekintetben a szentlecke annyira világos, hogy félremagyarázni alig lehet. Hogyha meg akarjuk nyerni a gyermeket, *legyünk mi is újból olyanok, mint a kis gyermek.* Le kell ereszkednünk hozzája. Az ő színvonalára. Máskülönben soha el nem érjük kitűzött célunkat. Isten kegyelméből, mi már mind felnőttek vagyunk. Nekünk egészen más a gondolkozás módunk, egészen más az érzésvilágunk. Mi egészen más példát követünk a mi eljárásunkban, ítéletünkben és időöltetésünkben. És ha most ezzel az idegen világgal

rontunk be a gyermekszobába, erőszakkal kényszerítve a gyermeket arra, hogy úgy érezzen, úgy gondolkozzék, úgy cselekedjék, mint mi magunk, — akkor bizonyára elriasztjuk az ő zsenge lelkét, s a gyermek kisiklik a mi kezeink közül. Legyünk mi is olyanok, mint ő! Legyünk egyszerűek és közvetlenek, mint a gyermek! Értsük meg őt, az ő lelki világát! Lássunk az ő szemével! Szeressünk az ő szívével! Ez a legnagyobb jó-tétemény. Neki is. Nekünk is.

És éppen itt van a bökkenő. A régi nevelési módszer csődöt mondott: ezt ma már minden józan gondolkozású ember belátja. Még a kormányzat is észre vette. S rajta van, hogy az újabb nevelési elvet bevigye az iskolába. A régi módszernek az volt a legnagyobb hibája, hogy nem tanulmányozta a gyermeket, s így a gyermeki lélek természetét meg se érthette. Arra törekedett, hogy a gyermeket a saját akarata ellenére, kiemelje az ő természetes légköréből s időnap előtt felnőttet faragjon belőle. Hogy lehet a gyermektől azt kívánni, hogy olyan dolgok iránt érdeklődjék, amik csupán a felnőtteket érdekelhetik? Hogy lehet a gyermektől azt kívánni, hogy élvezetet találjon azokban a homályos latin és görög könyvekben, amiknek a szövege felett még a nagyok is sokszor tűnődnek? Hogy lehet a gyermektől azt kívánni, hogy úgy gondolkozzék, úgy érezzen, úgy cselekedjék, úgy viselje magát ő is, mint a felnőttek; és ő is mind csupa olyan dolog iránt érdeklődjék, ami az ő mértékét meghaladja? Hogy lehet a gyermektől azt kívánni, hogy órák hosszáig egy helyben üljön, mozdulatlanul? Ezt a felnőttek könnyen megtehetik, mert az ő testök ugyanis kívánja a nyugalmat; de a gyermeknek a helytűlés valóságos rabság. Ő akkor érzi jól magát, hogyha folyton ide s tova mozog és kedvére kiabálhat. „Ugyan bizony, mért nem tudsz egy percig csendesen ülni, Mariskám?” — így szólt egyszer az anya az ő kis lányához. „Mért a jó Isten azt akarja, hogy mozogjak” — válaszolt a kislány. Ime, a régi rendszer: a vasmarok. Ott kezdte el a dolgot, ahol végeznie kellett volna. Abban a hiszemben, hogy csak a felnőttek van jogosultsága, megtámadta és egyenesen ki akarta irtani a gyermeki természetet. Az úgy sem érdekes. A gyermeknek is csak javára válik, hogyha ettől a nyugtalanulástól mielőbb megszabadul. A régi rendszer homlokegyenest ellenkezik a szentleckékben foglalt alapelvvel. Azt mondja a gyermeknek: „Kis fiam, ha nem leszel olyan, mint egy felnőtt, embernyi ember, semmiképpen se mehatsz be a mennyeknek országába. Tanulj meg hát te is érdeklődni a felnőttek dolgai iránt, gondolkozz és viselkedj úgy, amint ők; olvasd szorgalmasan az ő könyveiket; s ülj csendesen órák hosszáig a sutban, mint ők — mert különben számodra nincs menyország!”

De — hála Istennek — ma már szép csendesen mindez megváltozik. Az igazi nevelők belátták, hogy a gyermekkel nem a mi szempontunkból, hanem a saját szempontjából kell foglalkozni. A gyermek normája — a gyermek maga. Természetesen, ez nem azt jelenti, hogy a gyermek örökös gyermekségre legyen kárhóztatva.

Arra kell igyekeznünk, hogy a mi egészséges irányításunk mellett a gyermekből idővel hasznos és munkás tagja legyen az emberi társadalomnak. Ez azonban csak úgy és akkor biztat jó sikerrel, hogyha teljes simpathiával vagyunk az ő gyermekleg vágyai és tehetségei iránt, s nem erőszakoljuk reá a magunkét. Utóvégre, nem fiatal csikóval van dolgunk, akit így, vagy úgy, de be kell törni, hámba kell fogni. A gyermek nem csikó. A gyermek emberi lény: Istennek gyermeke. És ha őt megfelelő módon, a Krisztus szellemében vezetjük, a mi lelkünknek igaz gyönyörűségére fejlenek ki rendre az ő testi és szellemi erői. Hadd éljen tehát, növekedjék és virágozzék Isten dicsőségére! Mi csak figyeljük és irányítsuk. Ez az új iskola szelleme.

Ez a szellem máris érezteti a maga üdvös hatását. Menjünk csak be ma egy modern elemi iskolába, s hasonlítsuk azt össze a 30 év előtti állapottal: a változás ugyancsak szembetűnő. Harminc évvel ezelőtt a gyermek meg se mert moccanni az iskolában, pedig ez, — amint fennebb is említém, óriási nyűg a gyermek testén-lelkén. Ma már szabadabban mozog ide-oda és itt-ott hangosan cseveg a társaival. Az osztály némelykor olyan, mint egy felzúdult méhkas; nemcsak a tanító beszél nekik unos-untig, hanem a gyermek is elég gyakran ostromolja kérdéseivel a tanító bácsit. Nemrégiben voltam egy iskolában, ahol ugyancsak hangos zsvajban törtek ki a gyermekek és a tanító a világért se korlátozta volna őket. Azt mondta: minél nagyobb lármát csapnak a fiúk, annál jobban elvégzik a munkájukat. — Véletlenül, éppen valami kézi mesterséget tanultak. A nyugtalan lábat és mozgékony kezet nem kötjük le, hanem foglalkoztatjuk. A kéz hadd furjon-faragjon, a láb hadd futkosson, és táncoljon, és gyakorlatozzék! Egy másik iskolában két óra hosszáig a gyerekek egyebet sem csináltak, csak táncoltak; és a tanfelügyelő azt mondta nekem, hogy az egész kerületben ez volt a legjobb iskolája — a könnyed, csinos mozgás jól állt nekik: s ennek külső kelleme később visszatükröződött az ő lelkükön is.

No lám, ez a helyzet kulcsa. Tehát nem fent fogjuk meg a dolog végét, hanem lent. A gyermeknél. És úgy haladunk szép lassan fölebb-fölebb. A gyermek utjából nem távolítunk el minden akadályt: hadd vesződjék ő is azokkal, hiszen az csak javára válik; de ne gördítsünk eléje olyan nehézséget, amivel nem tudna megbirkózni. Ez aztán a forradalom! A tanító a gyermek szemével nézi a dolgokat, azonosítja magát a gyermeki természettel, megérti és rokonérzéssel kíséri az ő erőit és szükségleteit, — s ekközben a gyermek is sokkal jobban szereti és megbecsüli a tanítóját, mint eddigelé. Ma már nem azt mondjuk a gyermekeknek: „hogya olyanok nem léztek, mint a felnőttek, a ti tanítóitok, nem mehettek bé a mennyeknek országába,” sőt inkább ezt mondjuk a tanítóknak: „ha meg nem tértek és olyanok nem léztek, mint a kis gyermekek, alázatosan, szeretettel ereszkedve le hozzájuk, ti magatok se mentek bé a mennyeknek országába, a ti tanítványaitok pedig még kevésbbé.” Igen, vigyük be

a kereszténységet, a Krisztus szellemét az iskolába! — Ez a mai szentleckének alapvelő nagy igazsága, amelyet nem lehet könnyű szerrel félretolni, mintha csak valami külső disz volna a keresztény vallás szerkezetén. Ime, ez az igazi, diadalmas életelv, amely arra van hivatva, hogy a jövő nemzedék szívét-lelkét átalakítsa, az ifjakat és felnőtteket egy nagy testvéri szent közösségbe forrasztza egybe; amely testvériség ott kezdődik, ott alapozódik meg az iskola padjain. Mily szép dolog! Minő fenséges kilátás! Egyebütt — ugyis tudjuk — édes kevés van ebből a jótékony krisztusi szellemből. Kevés a politikában. Még kevesebb a nemzetgazdaságban. De ha egyszer ott van az iskolában, ahol a jövő nemzedék szívét-lelkét képezzük, és a kathedrán és a padban megvan a rokonszenv és a kölcsönös megértés, — nincs-e jogos reményünk arra, hogy rendre másutt is elfoglalja megillető helyét? Azt is kérdezhetnők: van-e valami lehetőség arra, hogy a krisztusi kereszténység a mai világnak alkotó és fentartó elemévé váljék, mielőtt még a jövő nemzedék vérebe teljesen átment volna?

A világot sokféle módon meg lehet téríteni. Attól függ, hogy hol kezdjük a dolgot. Próbáljuk meg, vegyük rá a különböző országok kormányait arra, hogy egymással a keresztény testvériség jegyében éljenek, és tartsák fenn a barátságos érintkezést. De a kormányoknak kemény a koponyájuk, nehéz őket önző érdekeik korlátolt köréből kiragadni. Próbáljuk meg, vigyük be a Tőke és a Munka között uralkodó áldatlan viszonyba a kereszténység szellemét. Ez se holmi könnyű feladat. Próbáljuk meg, beszéljük rá az embereket, hogy mindenki csatlakozzék a mi felekezetünköz. Ez már aztán éppen reménytelen dolog és kárba vesztett fáradság. De hát ezeket nem is vehetjük komolyan. Az egyetlen út és mód, szerintem, a világ krisztianizálására adva van a gyermek és a felnőtt, az iskola és a tanulók egymás közötti szent viszonyában. A tanító tanítsa szerető szívvel, megértő lélekkel a gondjaira bizott gyermeket. Ne kathekizáljon! Az ugyancsak olcsó dolog. Hidegen hagyja a gyermeki szellemet és untatja a felnőttet is. Szerető szívvel, megértő lélekkel sokkal többre lehet menni. Így magunkhoz édesgetjük, magunkhoz láncoljuk a gyermeket. Holta napjáig szeretni és becsülni fog bennünket. Ez aztán az igazi hatalmas szocialis erőforrás! Milyen ideális szent szövetség az egymást megértő emberi lelkek között! Miután *mindenik* gyermek jár iskolába, a velők való foglalkozás közben lebegjen lelki szemünk előtt az a jövő társadalom, amelynek ők 20—30 év múlva tagjai lesznek. Nem sokat érünk vele, ha a kormányt kritizáljuk; a Tőke és Munka viszálykodásába is felesleges beleártnunk magunkat; a lélekalászás se valami szép mesterség: — hogyha e helyett összes papjaink és egyházaink egyesült erővel igyekeznének beoltani a gyermeki lélekbe, a tanítók szívére keresztül, a kereszténység szellemét, az volna az igazi győzelem! Lám csak! Az emberi mivelődés támasza ezentul már nem a hadsereg, a rendőr és a börtön, hanem a rokonszenv és a kölcsönös bizalom, mely betölti a tanító és tanítvány szívét. Ez még egészen új dolog

a világon, de apránként mind nagyobb tért hódít magának. Nem valami hirtelen változás, hiszen a csodák ideje lejárt. És mégis csodálatos, mert a maga *kipi-kopi* lépteivel többet ér a mennyeknek országa javára, mint a kuruzslók összes nagyhangú rendszerei. Ugy-e, milyen biztató, milyen hangulatos ez a mi hitünk! Vagy ezen az uton nyerjük meg a társadalmat a kereszténységnek, vagy soha.

Nektek, kedves barátaim, mint vasárnapi iskolai tanítóknak és tanítónőknek, ebben a szent munkában vezető szerepet kell vinnetek. A ti helyzetetek sokkal előnyösebb mint a rendes tanítóké. A ti kezetek nincs annyira megkötve. Jó viszonyban lévén a lelkipásztorokkal, forduljatok hozzájuk bizalommal, és kérjétek tőlük tanácsot. Ők ezt nem fogják megtagadni. Ők bizonyára segédkezet nyújtanak titeknek ebben a világmegváltó munkában. Mondjátok meg, hogy ti nagyon szeretnétek megérteni azokat a gyöngéd gyermeki lelkeket, amelyek a ti kis csoportjaitokba vannak beosztva, mert csak így erősíthetitek meg őket a jónak és igaznak követésében, — és ők bizonyára mellétek állanak és megértő lélekkel támogatnak titeket. Idézzétek folyton a mai szentleckét, amely a kereszténységnek alapvető nagy igazsága, s igyekezzetek azt valóra váltani a saját vasárnapi iskolátok kebelében. Hangoztassátok nagy bátorsággal mindazokat, amiket e szent órában lelketekre kötöttem. És soha el ne felejtsetek az ígét: „Ha meg nem tértek és olyanok nem lesztek, mint a kis gyermek, semmiképpen nem mehetnek be a mennyeknek országába. Amen.

Dávid Ferencz Egylet.

(Elnöki megnyitó)

Midőn egyletünk nevében a legmelegebben üdvözlöm tagjainkat és kedves vendégeinket engedjék meg, hogy e legelső őszi felolvasó ülésünk alkalmával, ismét egy rövid visszapillantást tegyek egyletünk multjára és szellemére. Teszem ezt azért, mert bár tagjaink és ismerőseink jól tudják s minden alkalommal hallják és olvassák egyleti gondolatainkat, működésünket, de lehetnek a hallgatóság között olyan vendégeink, kik először jöve templomunkba tájékozatlanul állnak eszméinkkel szemben.

A mi egyesületünk nem csak a filozófiai színvonalon álló tiszta Istenhit és kereszténység propagálására alakult, nem csak a krisztusi erkölcsöt és jótékonytársaságot hirdette, valamint nem csak az ő unitarizmusnak törhellen nemzeti érzését, *világtörténelem által dokumentált* hazafias törekvését pecsételte meg, hanem mindenkor a különböző keresztény felekezetek testvéries együttműködését és szeretetben való egyesülését mozdította elő.

Ezért mutathatunk rá arra a tényre, hogy egyletünk 20 éves fennállása óta a mi kis templomunkban minden felekezet egyházi vagy világi képviselője szóhoz jutott, hogy Krisztus Urunk egyetemes és az egész emberiségnek szánt hatalmas eszméit együttesen hallhattuk és azoknak megvalósítására egymásnak kezét nyújthattunk.

Ez a merész, de mindenesetre keresztény gondolat a boldog és gondtalan multban esetleg különösnek, sőt különcségnék tűnhetett fel sokak előtt; de lehetetlen, hogy ma — midőn világosan áll előttünk az az igazság, hogy a felekezetek egymást megértő, egymást támogató békés nemzeti munkája nagy mérvben hozzájárul országunk feltámasztásához — elégedetten ne konstatáljuk, hogy ez a kis egylet egy csodálatos előérzettel vezetve, már évekkor ezelőtt ezt a nemzetmentő kapcsolatot készítette elő!

Nem akarom folytatni ennek a 20 évnek a leírását — hiszen a tavalyi évforduló alkalmával a most mondottakat bővebben kifejtettem — csak ezzel a pár szóval újból leakartam szögezni azt az igazságot, hogy unitárius egyletünk a vallásunkban levő tisztán látás és evangéliumi szabadelvűség folytán mindenkor felismerte, *megsejtette* az együttes keresztény munka nemzetet éltető értékét!

Ma is úgy érezzük, hogy mikor a külvilág torzsalkodása, pártoskodása és helyenként felekezeti gyűlölködése közepette belépünk ebbe az egyszerű, igénytelen kis templomba — mintha valamiképen a békés nemzeti megújulás, az istenországának előcsarnokába érkeznenek aggódo lelkünkkel!

És hogy a többi felekezetek nagy része milyen keresztény melegséggel viszonzozza egyletünk és felvilágosodott egyházunk törekvését, mutatja a többek között az a gyönyörű ünnepély, mely augusztus havában folyt le amerikai unitárius vendégeink fogadtatása alkalmával

Bizonyára mindnyájan emlékezünk — vagy személyes jelenlét, vagy hallomás és olvasás folytán — arra a nagyszabású ünnepélyre, mely a református theológia disztermében tartatott és ahol a három amerikai unitárius lelkész tiszteletére, a különböző társadalmi és nemzeti szervezetek mellett az *összes keresztény felekezetek* is egy-egy kiváló szónok kiküldésével képviseltették magukat.

Nagyon jól mondja a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének hivatalos lapja, hogy az amerikai lelkészek *hítsorsosaik* látogatására és vigasztalására jöttek Budapestre — s minden egyes ünnepélyen az *egész nemzetet* találták maguk körül!

Mert hála Istennek a vallásos magyar lélek mindég meg tudta különböztetni a *nemzetek mentésére* siető és istenhit felett örökdo krisztusi nemzetköziséget — az országokat bomlasztó, istentagadó internacionalizmustól.

A mi Dávid Ferencz Egyletünk is ezt a Krisztusban való összetartozást és egy akarattal való dolgozást írta zászlajára és nem is sejtette, hogy majdan idegen gondolatától és ellenséges kéztől szétépett szegény hazánk mennyire rá fog szorulni az általunk is hirdetett baráti kézfogásra.

A kereszténységben szerintem egyik legjellegzetesebb eszme a *barátság*. Krisztus Urunk is az ő gyönyörű bucsubeszédében azt igéri, hogy nem tekint bennünket többé szolgálóknak, hanem *barátainak*.

Vajjon ez a szent barátság és előlegezett bizalom nem kötelez-e bennünket: *magyar keresztényeket* is arra, hogy mi is barátsággal és bizalommal viseltesünk egymás iránt s magyar hazánkért folytatott

szent küzdelmünkben *baráti* kézzsoritással szövetkezzünk a munkára.

Ezekkel az érzelmekkel és a koncentrált erőben, *krisztusi egységben* való szent hittel van szerencsém a Dávid Ferencz Egylet felolvasó üléseinek sorozatát magányítani.

Perczelné, Kozma Flóra

* * *

Ezzel a megnyitóval vezette be a Dávid Ferencz Egylet felolvasó üléseinek sorozatát, szeptember 30 án, d. u. 6 órakor a templomban tartott műsoros estélyen Perczelné Kozma Flóra, a D. F. E. elnöke. Kellemes és élvezetes kis felolvasó estély volt s igazán nagy kár, hogy a rossz idő miatt kevesen jöttek el ez alkalommal a templomba. Az ülés műsor szerint a következőképen folyt le: Dr. Barsu Livius hadbíró-százados úr orgona-ábrándja után Biró Lajos lelkész imádkozott. Ezt követte Kremsner Fridolin huszár-őrnagy és Barsu Livius hadbíró-százados urak együttes hegedű- és orgona-játéka: a „Mennyei Hangok”. Művészi játék volt; gyönyörűséggel hallgattuk, mintha nem is a földön lettünk volna. Ennek hatása alatt szállottunk le a zeneművészet szép egéből a földre, de nem a csunya valóságba, mert Józán esperes püspöki vikárius úr a földi világnak szépségeit mutatta meg, elvezetvén bennünket Hollandiának egy ódon, szép városába, Leidenbe. A nemzetközi vallásos konferencia lefolyását mult számunkban már ismertettük.

Lágyan szóló méla akkordok hangjain szállott tovább a lelkünk a zene régióiban; dr. Barsu Livius saját szerzeményével gyönyörködtetett. Befejezésül a közönség a Hymnust énekelte.

HIREK.

Felhívás. Szeretettel kérjük a fővárosban és a vidéken lakó hiveinket, hogy személyesen, vagy írásban vételessék fel magukat és családjuknak unitárius vallásu tagjait Budapesten az egyházi nyilvántartásba. Mindenki fizessen önkénytelen megajánlott évi járulékot az egyházi pénztárba. S erre buzdítsa ismerőseit is.

Tisztelettel
a Gondnokság.

Istentiszteletek ideje a budapesti (V., Koháry-utca 4.) templomban minden ünnep és vasárnap d. e. 11 órakor. Sátoros ünnepeken mindkét napon osztanak urvacsorát.

Hivatalos órák a Lelkeszi Hivatalban d. e. 9—12-ig. Temetést, keresztelést, esketést egy nappal előbb be kell jelenteni.

Őszi hálaadásra kenyeret és bort ajándékoztak K 1500 értékben *Költő* András posta-távirda főtiszt és neje. „A jókedvű adakozót szereti az Isten”.

Missiói látogatásokat végzett *Bartók Géza*, polgárdii lelkész *Hatvanban* (Somogym.) és *Felsőíregen* (Tolnam.) és ottani hiveinknek urvacsorát osztott. Közben a kaposvári szórványt is megerősítette unitárius hitében. Modern apostolokra van szükségünk, hogy megtarthassuk a nálunk letett „drága kincset”.

Egyházi Főtanács-ülés lesz Kolozsvárt f. év október 29—30. napjain. Egyházkörünket ott *Beke Mózes*, *Létay Árpád*, egyházi tanácsosok, dr. *Hajós Béla*, köri felügyelő gondnok és *Józán Miklós* püspöki vicarius fogják képviselni

Egyházi Intéző Bizottságunk, amelynek munkáiban a Központi Egyházi Főtanács tagjai vehetnek részt, f. év október 19-én, (csütörtökön) d. u. 5 órakor a lelkészi irodán fontos tanácskozást tart. Bizottságunk tagjait szeretettel meghívjuk.

Csongvay Lajos, a marosvásárhelyi ügyvédi kamara elnöke, a marosi egyházkör felügyelő gondnoka Marosvásárhelyen elhunyt. Özvegye, néhai Hajós János gondnokunk leánya, fia dr. Csongvay Géza, kir. közjegyző és sógora, dr. Hajós-Béla, k. f. gondnok siratják. S velők együtt mi is kegyeletos érzéssel áldozunk a buzgó munkás és lelkes egyházi vezérember hervadatlan emlékének.

Az Unitárius Nők Szövetsége október 1-én, vasárnap d. u. 5 órakor tartotta elnökválasztó gyűlését a lelkészi irodában. Szép számmal jelentek meg a Nőszövetség tagjai, de amellet érdekklődő vendégek is voltak. Nem is bánták meg, hogy eljöttek.

A Nőszövetség ugyanis minden hónap utolsó csütörtökén d. u. 5 órakor a lelkészi irodán tartandó üléseire egy szakembert szokott felkérni, hogy valamely aktualis háztartási, egészségügyi kérdéstről előadást tartson. A nyár végén Dr. Nyiredy Jenő közgazd. egyetemi tanár ur az élelmiszerek különféle hamisításáról tartott érdekes előadást. Most október 1-én pedig Kund Endre mérnök ur, az egészséges lakást ismertette igen élvezetes előadásban. Megtanultuk tőle, hogy a mai nehéz viszonyok között hogyan tarthatjuk egészségesen szobánk klimáját, s hogyan fűthetünk kevés tüzelővel takarékosan. Életrevaló gondolat volt, ezeket az előadásokat bevezetni.

Azután a tisztségéről lemondott elnök özv. Sági Lászlóné helyére egyhangulag Buzogány Anna f. v. tanárnőt választották meg; az ezzel megüresedett egyik alelnöki női tisztségre pedig özv. Péterffy Lajosné. Végül a szegénysorsu tanulóknak hittankönyvekkel való segélyezésével s egyéb jótékonyági kérdésekkel foglalkoztak.

A Dávid Ferencz Ifjusági Egylet kebelében megalakult az „Ifjusági Énekkar”, amelybe beléphet minden unitárius ifju. Próbák minden kedden és csütörtökön este 8 órakor az V. ker., Koháry-utca 4. sz. alatti lelkészi irodán.

Cserkész-csapat Angliában. Mintegy 35 főnyi magyar cserkész-csapat szállott táborba augusztus hó folyamán a doveri partokon, hogy angol bajtársaival együtt kellemesen és hasznosan töltse el az időt, s felujtsa a régi angol-magyar barátságot. A fiuk Londont is meglátogatták, ahol Unitárius Társulatunk megbízottai kalauzolták őket. Köztük Lőrinczy Dénes akadémista is, akinek bizonyára jól esett az édes magyar szó zengése.

A kiadásért felelős: BIRÓ LAJOS.

Kádkakat

Puttonyokat
Boredényeket
Mezőgazdasági
szerszámokat
Tragacsokat
Kocsirészeket

készítünk

Budapest, V., Kálmán-u. 21. Telefon: 5-34.

TELEFON-
SZÁM:
180-53.

KARTAL TESTVÉREK

Szűcsnycim:
KARTALOK
Budapest

műszaki kereskedők

BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 18. SZÁM.
Műszaki anyagok és cikkek, olajok, kenőanyagok,
minden mezőgazdasági és egyéb iparág számára
legjutányosabban kaphatók.

AZ ÉN HITEM

KOVÁCS LAJOS

brassói unitárius lelkész
most megjelent munkája
az unitárius lelkészi iro-
dában kapható.

Ára 50 korona

A jövedelem a brassói unitárius
templom építésére fordítottik.

A NÉPIESIRODALMI

TÁRSASÁG

erdélyi vonatkozású
néprajzi, irodalmi és
történelmi kiadványai
megrendelhetők

BUDAPEST,
VI., Vilmos császár-ut 55

BESSKÓ KÁROLY

CHROMOLITHOGRAFIAI ÉS KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, IX. KER., RÁKOS-UTCA 1. SZÁM.

TELEFON JÓZSEF
10-33

Elvállal: letilapok, havi folyó-
iratok, falragaszok, eljegyzési és
esküvői értesítések, meghívók, va-
lamint mindennemű kereskedelmi
nyomatványok izléses készítését.

ANGOL TANFOLYAM

felnőttek és gyermekek,
kezdők és előrehala-
dottak részére. Egyen-
kint vagy osztályban.

Ugyszintén
francia leckék.

MISS E. NADLER
Budapest, I. kerület,
Győri-ut 14, I. em. 3.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV.
MUZEUM-KÖRUT 21

Telefon:
186-87

Nagyrészt erdélyiekből
alakult új vállalat

Telefon:
186-87

Szakt munkák, szépirodalmi, egyházi és egyetemi
tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden
kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot.
Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintéz.

STERN JÓZSEF R.T.

BUDAPEST, KÁLVIN-TÉR 1.

Alapított 1859. évben.

Szövetek, mosóárak, selymek, bélés-
és vászonárak, női-, férfi- és gyermek-
fehérnemű, kész felöltők és blouzok
legjutányosabb bevásárlási forrása.